

Sygn. akt I CSK 2357/22

POSTANOWIENIE

Dnia 9 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Załucki

w sprawie z powództwa G. K. i I. K.
przeciwko [...] Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 sierpnia 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 19 sierpnia 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 2.700,00 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwany [...] Bank S.A. z siedzibą w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 19 sierpnia 2021 r., którym zmieniono wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z 15 marca 2019 r. poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów G. K. i I. K. kwoty 184 682,21 zł z ustawowymi odsetkami oraz oddalenie powództwa w pozostałym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów

prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

W niniejszej skardze oparto się na przyczynach przyjęcia skargi do rozpoznania wskazanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. Skarżący dostrzegł następujące zagadnienia prawne:

(1) czy obowiązek wzięcia pod uwagę przez sąd z urzędu nieważności czynności prawnej (art. 58 § 1 i 2 k.c.) oznacza, że sąd może na tej podstawie uwzględnić powództwo o zwrot nienależnego świadczenia (art. 410 k.c.) wywodzone z innej podstawy faktycznej, czy też tego rodzaju rozstrzygnięcie oznaczać będzie wyrokowanie co do przedmiotu nieobjętego żądaniem pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.)?

(2) czy wobec wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG dokonanej przez TSUE w wyroku C-260/18, z której wynika, że ocena konsekwencji unieważnienia umowy powinna być dokonywana w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony przy uwzględnieniu wyrażonej przez konsumenta woli co do unieważnienia umowy oraz że w razie niemożności utrzymania umowy po stwierdzeniu występowania w niej bezskutecznych postanowień, Sąd orzekający przed wydaniem rozstrzygnięcia w sprawie powinien dokonać zbadania sposobu rozumienia przez konsumenta skutków unieważnienia umowy i pojmowania przez konsumenta tych skutków oraz czy do sądu orzekającego należy poinformowanie konsumenta o istniejących lub możliwych do przewidzenia konsekwencjach unieważnienia umowy, czy też wystarczające jest, że konsument złoży podpis pod oświadczeniem, że wyraża zgodę na unieważnienie umowy, a sąd orzekający nie dokonuje badania sposobu rozumienia przez konsumenta skutków unieważnienia umowy i ich pojmowania przez konsumenta przez pryzmat istniejących i możliwych do przewidzenia skutków na dzień dokonywania oceny umowy.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) powinno spełniać wymagania stawiane zagadnieniu prawnemu

przedstawianemu Sądowi Najwyższemu przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c. – zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2014 r., I UK 361/13, z dnia 14 września 2012 r., I UK 218/12 – nie publ.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, z dnia 24 października 2012 r., I PK 129/12 – nie publ.). Zagadnienie prawne może zostać uznane za istotne tylko wtedy, kiedy Sąd Najwyższy nie wyraził jeszcze stanowiska w związku z przedstawionym problemem, a w przypadku istnienia rozstrzygnięcia problemu – nie zaszły żadne okoliczności faktyczne uzasadniające jego zmianę (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP 2003, nr 13, poz. 5).

Zagadnienia przedstawione przez skarżącego nie spełniają powyższych wymagań przede wszystkim ze względu na to, że zostały sformułowane w oparciu o założenia niewynikające ani z podstawy rozstrzygnięcia zaskarżonego wyroku, ani z przyjętej wykładni wymienionych przez skarżącego przepisów prawa.

W pierwszym zagadnieniu skarżący przyjmuje *a priori*, że roszczenie o stwierdzenie nieważności umowy oraz roszczenie z bezpodstawnego wzbogacenia zostały oparte o odmienne podstawy faktyczne. Z takim założeniem nie sposób się zgodzić, zważywszy na to, że każde z nich odnosi się do tego samego zespołu czynności faktycznych i prawnych związanych z realizacją przez powodów zamiaru zaciągnięcia kredytu hipotecznego u pozwanego. Przy usunięciu tego założenia natomiast zagadnienie nie mogłoby zostać rozstrzygnięte.

Podobnie w przypadku drugiego zagadnienia. Zawiera ono bowiem nie tylko problem prawny, który skarżący chce przedstawić Sądowi Najwyższemu, lecz również własną interpretację orzeczenia TSUE. Skarżący zakłada bowiem, że stwierdzenie nieważności całej umowy w razie dostrzeżenia w niej klauzuli abuzywnej, której eliminacja uniemożliwia dalsze wykonywanie umowy uzależnione jest od wyrażenia zgody przez konsumenta.

Istotnie, w orzecznictwie TSUE w razie przyjęcia przez sąd, że po usunięciu klauzul uznanych za abuzywne umowa w dalszej części musi pozostać nieważna,

przyjęto, że należy dać prymat woli konsumenta, aby nie doprowadzić do jego nieuzasadnionego pokrzywdzenia (zob. m.in. wyrok z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, w którym TSUE orzekł, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony skutki dla sytuacji konsumenta wynikające z unieważnienia całości umowy, takie jak te, o których mowa w wyroku z 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), należy oceniać w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony, do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie. W późniejszym wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, TSUE podkreślił jednak, że art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

W orzecznictwie TSUE oraz Sądu Najwyższego ukształtowało się zatem stanowisko zgoła odwrotne do reprezentowanego przez skarżącego. Co do zasady bowiem, jeśli sąd dostrzeże, że umowa nie może być utrzymana po usunięciu z niej klauzuli abuzywnej, ma obowiązek orzec nieważność takiej umowy. Wola konsumenta może odegrać rolę jedynie wówczas, gdy orzeczenie nieważności umowy stawiałoby go w szczególnie niekorzystnej sytuacji. Inaczej więc niż twierdzi skarżący, zgoda konsumenta nie jest elementem koniecznym do orzeczenia nieważności umowy.

Skarżący powołuje się również na nieważność postępowania, którą uzasadnia niemożnością obrony swoich praw poprzez wydanie przez Sąd odwoławczy rozstrzygnięcia na innej podstawie faktycznej i prawnej niż powoływana przez stronę. Skarżący utrzymuje, że skoro powodowie żądali początkowo jedynie zwrotu kwot nadpłaconych na skutek zastosowania klauzuli uzwanej za abuzywną, wydanie wyroku zasądzającego zwrot świadczenia wykonanego na podstawie nieważnej umowy było działaniem wykraczającym poza podstawy nakreślone przez powodów.

Sąd Najwyższy nie podziela jednak tego stanowiska ze wskazanych już przyczyn. Skarżący mylnie wyraża się o odmienności podstaw faktycznych tych roszczeń. Ponadto powodowie powoływali się na przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia również przed Sądem pierwszej instancji (zob. uzasadnienie zaskarżonego wyroku str. 10). Sądy obu instancji oceniały zatem stan faktyczny sprawy przez pryzmat tych samych podstaw prawnych tj. po pierwsze przepisów dotyczących abuzywności klauzuli umownej oraz jej skutków, po drugie w świetle zasadności zastosowania w sprawie roszczeń z bezpodstawnego wzbogacenia. Odmienne rozstrzygnięcia nie wynikały zatem z zastosowania odmiennych podstaw prawnych, lecz z dokonania odmiennych wykładni rozważanych przepisów. Taki stan rzeczy nie uzasadnia zaś nieważności postępowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 i 2 odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania, o kosztach postępowanie kasacyjnego orzekł zaś na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie.